

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi
Ondokuz Mayıs University Journal of Humanities

e-ISSN: 2717-8072, İBD June 2022, 3 (1): 63-80

Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'un Şiirinde Bazı Metafizik Temalar

Some Metaphysical Themes in the Poems of Necip
Fazıl and Sezai Karakoç

Hangama MURADI¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
• aysunmuradi2325@gmail.com • ORCID > 0000-0001-6217-8208

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 2 Şubat / February 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 22 Şubat / February 2022

Yıl / Year: 2022 | **Cilt – Volume:** 3 | **Sayı – Issue:** 1 | **Sayfa / Pages:** 63-80

Atıf/Cite as: Muradi, H. "Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'un Şiirinde Bazı Metafizik Temalar".
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi, 3(1), Haziran 2022: 63-80.

NECİP FAZIL VE SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİRİNDE BAZI METAFİZİK TEMALAR

ÖZ:

Metafizik ilk kullanımda “fizikötesi” ya da “fizik dışında” düşüncesiyle özdeşleşir. Felsefede Tanrıbilim, varlık bilimi anlamdaştır. Aynı zamanda din, metafizik ve mistisizm kavramlarının birbiriyle yakından ilişkili olmalarının yanı sıra felsefe ve sanat ile de sıkı bir ilişki içinde olduğu da söylenilebilir. Her ne kadar bu üç kavram birbiriyle ilişkili olsa da amaçları ya da amaca varma yolları tamamen olmasa da kısmen birbirinden farklıdır. Metafizik mutlak hakikati araştırırken varlıkların özü olan ruh, hayat, madde ve Allah'ın varlığını konu ederken akıl yardımıyla Allah hakkında bilgi edinebileceğine inanan bir disiplindir. Bu üç kavramın arasında mistisizm kaynağını dinden aldığı için sanatla daha yakından ilgilenmektedir. Mistisizm özellikle de şiir sanatı ile ilişkilidir. Çünkü şiir kökeni itibarıyla dinle bağlantılıdır.

Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında Necip Fazıl Kısakürek ile Sezai Karakoç başka birçok şaire göre metafizik temaları daha fazla ele alan şairlerdir. Şiirlerindeki metafizik temalar yardımıyla insanın manevî çerçevesini anlama ve anlatma adına önemli eserler üretmişlerdir. Bu iki şairin şiirlerinin çoğu, insanın var oluş sorunsalı üzerinedir. Metafizik tema olarak da daha çok ölüm, ruh, ruhun ölümsüzlüğü, hakikat, arayış gibi kavramlar şiirlerinin ana konu ve temalarını oluşturmuştur. Bu iki şaire göre insanın özü öte dünyaya aittir ve insan dünya hayatında kendini bir yabancı ya da misafir olarak görmelidir. İnsan fiilleriyle, niyetleriyle, dualarıyla fizikötesi âlemdeki özüne ulaşmanın yollarını aramalıdır.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Metafizik, Tema, İslam Metafiziği, Ruh ve Ruhun Ölümsüzlüğü.

SOME METAPHYSICAL THEMES IN THE POEMS OF NECİP FAZIL AND SEZAI KARAKOÇ

ABSTRACT:

Metaphysics, in its first utilization, is identical to metaphysics or non-physics. From the point of philosophical view, theology is synonymous with ontology. At the same time, the concepts of religion, metaphysics, and mysticism are closely related to each other. Besides, they are in contact with philosophy and art deeply. However, some differences can be found in purposes or the ways of reaching their aims.

Necip Fazıl Kısakürek and Sezai Karakoç are poets who deal with Metaphysical Topics. They used these themes in their poems more than many other poets in post-republic Turkish literature. And also they have left important achievements in order to understand and explain the spirit of a human being. Most of the poems of these two

poets are on the problem of human existence. Metaphysical themes, such as death, soul, immortality of the soul, truth, and quest formed the main subjects and themes of their poems. According to these two poets, the essence of humanity belongs to the other world, and humans should see themselves as a stranger or a guest in their worldly life. Humans must seek ways to reach their metaphysical essence through their actions, intentions, and prayers.

Keywords: *Necip Fazıl Kısa Kürek, Sezai Karakoç, Metaphysics, Theme, Metaphysic of Islam, Spirit and Immortality of Spirit.*

METAFİZİK VE İSLAM METAFİZİĞİ

İlk Çağ'dan Orta Çağ'a kadar bilim ve felsefe genel anlamda gerçeklik ötesi ile uğraşan metafiziğin ilgi alanları olmuştur. Orta Çağ'dan sonra "Felsefe-bilim iki ana kısma ayrılmaktadır. Bir yanda fizik, öbür tarafta metafizik. Biri olmadan öbürüyle uğraşmak mümkün değil[dir]. Fizik, gerçeklik dünyasının incelenmesi, ele alınmasıdır. Buna karşılık metafizik, anlamlandırılması amacıyla gerçekliğin aşılmasıdır. Çünkü gerçeklikte kalarak onu anlamlandırmamız imkansızdır."^[1]

İnsanoğlu, elde edilmesi ve anlamlandırılması çok zor olan hakikati ya da madenin ötesini hep merak etmiş ve bu yolda çeşitli araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalardan hareketle fizikötesi âlemi anlamaya ve kavramaya çalışmış ve birçok kavram gibi metafiziği de tanımlamıştır. Bu tanımlardan birisi şudur:

"Fizikötesi, varlığın ve bilginin ötesini/maverasını, daha doğrusu 'Özünü; insanüstünü ve doğüstünü kavrama cehdi/çabası[dır]. Metafizik, 'duyular aracılığıyla kavranamayan şeylerin alanı ya da o alanın bilgisi' diye tanımlanabilir. Daha geniş anlamıyla; 'şeyanın mahiyetine ait derinliğine bilgi üzerende düzenli, metotlu her türlü düşünce demektir.'"^[2]

Metafizik felsefe; varlığı, dünyayı, insanı ve hayatı açıklama çabasıdır. Felsefi açıdan bakıldığında "Metafizik (Metaphysica), aslen Yunanca olup 'sonra' veya 'öte' anlamına gelen 'meta' kelimesiyle, 'fizik' anlamına gelen 'physica' kelimesinden türemiş bir kelimedir. O halde anlamı 'Fizikötesi' veya 'Fiziksonrası' demektir. Fakat deyim olarak, 'Fizikötesi'nin ilmi demektir ki, teorik felsefenin önemli bir dalıdır. Aristo'nun, fizikötesini konu edindiği eserine 'Metafizik' adı verilmiştir."^[3]

[1] Teomen Durallı, Felsefe Bilimin Odağında Metafizik, Şule Yayınları, İstanbul 2019, s. 83.

[2] Turan Karataş, Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2007, s. 318-319.

[3] Mehmet Bayraktar, İslam Felsefesine Giriş, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2009, s. 144.

İslam metafiziği ise İslam inançları içinde doğmuş ve çeşitli uygarlıklarla karşılaşan geniş bir düşünce ile ortaya çıkmış bir metafiziktir. “Tıpkı Latin ve Yunan metafizikleri gibi, kendine özgü problemleri ve bunları çözme şekilleri olan bir İslam metafiziği vardır. Bu metafizik zat ile vücud ve vacib ile mümkün’ün ayrılığında ısrar eder.”^[4] İslam metafiziği, Kur’an verilerine dayanır. Yunan felsefesinden de istifade eder fakat kendi özünü de korumuştur.

Çoğu zaman iç içe geçen metafizik, din ve mistisizm “Tanrı” kavramıyla bağlantılıdır. Ama bu bağlarının yanı sıra her birinin ayrı ayrı amaç ve anlamları vardır. Bugün bu kavramlar yer yer birbiriyle karıştırılmaktadır. Özellikle “metafizik” farklı eserlerde bir ki-tabın ismi, ilim, teoloji veya felsefe olarak adlandırılmaktadır.

NECİP FAZIL KISAKÜREK VE SEZAI KARAKOÇ’UN ŞİİRLERİNDE BAZI METAFİZİK TEMALAR

Necip Fazıl ve Sezai Karakoç’un şiirlerinde metafizik temalar üzerinde durmadan önce tema teriminin ne olduğu ve hangi temaların metafizik tema sayılabileceği üzerinde kısaca durmak gerekir.

1.1. Tema nedir?

Araştırmacılar arasında anlam kargaşası bulunan terimlerden biri olan tema, Türkçede anafikir ve konu ile karıştırılmaktadır. Dolayısıyla tanımında birlik bulunmayan tema terimi ile ilgili farklı tanımlarla karşılaşmak mümkündür. Ama unutulmaması gereken nokta, her olayın meydana geliş şeklinin farklı olduğudur. Bu şekil olayın konusunu anlatır. Fakat olayın konusunu anlatan sanatkar kendine özgü görüş ve düşüncelerine yer verdiği zaman bu duygu ve düşünce o olayın temasını oluşturmuş olacaktır.

Türkçe Sözlük’te temanın, “Asıl konu, temel motif, ana konu, düşünce, görüş”^[5] kelimeleriyle karşılandığı dikkati çeker. *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*’nde ise tema şöyle tanımlanmıştır: “Tem, izlek, şiirde dile getirilen, şiirin içeriğini oluşturan bir çeşit konu; şiire hakim olan ve okura duyurulmak istenilen duygu; şiiri oluşturan öz. Şiirdeki içsel motiflerin bir araya gelmesiyle sezdirilen temel düşünce. Şiirdeki bir buluş, bir görüş, bir düşünce ve belli başlı bir motif de tem olarak nitelenir.”^[6] Her iki tanımda da tema bir konu, düşünce, duygu ve görüş olarak nitelendirilmiştir. Ancak tema ile konu birbirinden farklı anlamlar taşımaktadır. Örneğin, “Üzerinde söz söylenen, fikir yürütülen, yazı yazılan herhangi bir olay, düşünce veya duruma konu denir. Şiirde dile getirilen duygu, düşünce ve hayale [ise] tema

[4] Hayrani Altıntaş, İbn Sina Metafiziği, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1992, s. 3.

[5] <https://sozluk.gov.tr/> (22.01.2022)

[6] Turan Karataş, Edebiyat Terimleri sözlüğü, s. 467.

denir.”^[7] Tanımından hareketle konu herhangi bir şey üzerinde söz söylenen ya da fikir yürütülen olay, olgu, nesne, durum; tema ise herhangi bir olayın, düşüncenin veya duygunun belli ve özel bir insanlık hâli olarak anlatılmış hâlidir.

Burada altı çizilmesi gereken nokta ‘tema’nın ‘konu’dan önce yazarın veya şairin zihninde canlanmış olmasıdır. Çünkü “edebi metinlerde sanatkar düşünceden ziyade duygu-sezgi-hayal melekelerini harekete geçirir. Bu da o soğuk, cansız ve içi boş konuları sıcak ve canlı kılar, duygu giderilmiş bir yapıya kavuşturur.”^[8] Çünkü bir konu üzerinde binlerce metin ya da şiir yazılır ancak her bir sanatkar o konuyu kendi duygu ve düşünceleri ile daha değişik bir tarzda ifade eder. Buna göre her bir sanat eserinin konusu vardır ama o eserin yazılışına sebep olan konu değil temadır. Dolayısıyla herhangi bir olayın ya da durumun sanatkarın zihninde veya hayatında canlanmadığı takdirde o konunun somut olarak ortaya koyulması mümkün değildir. Tema bir sanatkarda uyanan belli bir ruh hâlidir. Keza her sanatkarın ruh hâli kendine özgüdür. Tema da bu ruh hâline bağlı bir şekilde ortaya konulduğu için her bir sanatın temasını bulmak, anlamak kolay olmaz ama düşünüp analizler yapılarak metnin temasını doğru bir şekilde bulmak mümkündür.

Dünya edebiyatlarında binlerce temanın yanı sıra yüzlerce metafizik temanın işlendiğini söyleyebiliriz:

“Düşünce, felsefe, din, hukuk, plastik sanatlarda disiplinler arası bir ilişki vardır. Bu bilimlerin tamamı düşünce tarihi içerisinde vücut bulduğu için edebiyat biliminde kendine özgü bir şekilde kullanılır, oradan da diğer bilimler aktarılır. Edebiyatta önemli bir yere sahip olan soyutlamaya bağlı olarak Tanrı, varlık, ölüm, ruh gibi konularla ilgilenen metafizik, şair ve yazarların eserlerinde dâhil olur. Bütün bilim dallarının ilişki içinde olacağı fikrine bağlı olarak, felsefe ve şiir arasında dolayısıyla din-mistisizm-metafizik ve şiir arasında bağ kurmak mümkündür.”^[9]

Türk edebiyatında divan şiirinin temel kaynakları arasında yer alan din ve metafizik Tanzimat dönemi şiirinde kısmen arka plana atılır. Ancak Cumhuriyet döneminde bazı şairlerde yeniden önem kazanır. Tanzimat sonrasında şiirlerini İslamî duyarlılıklar üzerine en fazla inşa eden şair Mehmet Akif Ersoy olmuştur. “Akif’ten sonra şiirini hakikat arayışına, metafizik temalara ve dini alana en çok hasreden şahsiyet ise Necip Fazıl Kısakürek’tir.”^[10]

[7] <https://www.edebiyatogretmeni.org/şiiirde-tema/> (12.01.2022)

[8] Selçuk Çıkla, “Şiirde ‘Tema’ Kavramı Üzerine”, Yeni Türk Edebiyatı, S. 6, Ekim 2012, s. 73.

[9] Mehmet Soğuk Ömeroğulları, “Yahya Kemal’in Şiirlerinde Dini, Mistik ve Metafizik Öğeler”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S. 1/1, 2012, s. 222.

[10] Selçuk Çıkla, Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 138.

Necip Fazıl Kısakürek, metafizik kavramları ve değerleri modern Türk şiirinde en çok işleyen şairlerin başında gelir. Şiirleri ben'indeki sancılardan ortaya çıkmıştır. Bu sancılar beş duyunun getirdikleriyle yetinmeyerek metafizik dünyalara açılan çeşitli düşünce ve duygulardan ibarettir.

Necip Fazıl'ın "Örümcek Ağı" ve "Kaldırımlar" adlı şiirleriyle yeni yazdıklarını bir araya getirerek bastırıldığı *Ben ve Ötesi* adlı eseri 1929'dan 1932'ye kadar yazdığı 71 şiiri ihtiva eder. Necip Fazıl'da metafizik eğilimin daha ilk şiirlerden itibaren kendini belli ettiği görülür. Necip Fazıl 1934'te mürşidi Abdülhakim Arvasi ile tanıştıktan sonra sanat ve edebiyat çevresinde "mistik şair" diye anılmaya başlanır.

Necip Fazıl'dan sonra materyalist bir algıyı reddeden, metafizik-mistik kavramları öne çıkaran ve bir esas hâline getiren en önemli şairlerden biri de Sezai Karakoç'tur.

"Karakoç'un şiiri dış gerçekliği iç gerçeklik hâline getirerek vermeye çalışan, yakaladığı iç gerçeklikle asıl gerçeğe, mutlak gerçeğe, yani ilahî, fizikötesi, metafizik gibi terimlerde ifadesini bulan hakiki gerçeğe ulaşmayı hedefler. Onun fizikî gerçekten yola çıkan, ama bu dış gerçeği değiştirip işleyerek iç gerçeğe dönüştüren, yakaladığı bu iç gerçeği de eşyanın ötesindeki âlemlerle ilişkilendiren, bu yolla metafizik âlemi anlamaya ve algılamaya çalışan bir gerçeklik anlayışına, daha doğrusu şiir anlayışına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu, görüleceği üzere Necip Fazıl'ın şiir anlayışıyla birebir temas olan bir anlayıştır."^[11]

Sezai Karakoç fizikötesi âlemi varlığın özü olarak kabul eden ve bu bakış açısıyla metafizik temaları taşıyan şiirler kaleme almıştır. Ancak onun metafizik algılayışı Batı metafiziğinden ayrı, İslam geleneği içinden ortaya çıkmış bir metafiziktir.

Bu konuda Sezai Karakoç'un kendisi şöyle bir açıklama yapmıştır: "Bizim görüşümüzde, metafizik, ne birinin anlatımındaki, ne ötekinin susuşundaki tanıma uyar. Bizim anlayışımızda metafizik, temel bir kavram, bir ilkedir, anlayış ve görüştür. Bizim metafiziğimiz Tanrı ve âhret inancıyla şahdamarında gürül gürül canlı bir kan akan metafiziktir."^[12]

Metafizik temaların en çok öne çıkanları manevî hayatta ulaşılacak istenen hedefler, bu hedeflere doğru yürürken karşılaşılan engeller, bunların yanı sıra ölüm, arayış, sezgi ve hakikattir.

[11] Çıkla, Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar, s. 147.

[12] Sezai Karakoç, Edebiyat Yazıları 1, Diriliş Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 2017, s. 8.

1.2. Metafizik Hedefler ve Engeller

Hayat çeşit çeşit zorluklar ve engellerle doludur. Bunlar imtihan dünyasının bir gereğidir. İnsan; karşısına çıkan engelleri doğru yollarla açtığı sürece olgunlaşır, arınır, Yaraticı'ya yaklaşır. O sebeple -inanan bir insan için- engeller “engel” değil, manevi/metafizik yaşantılar için birer basamaktır.

Bütün insanlar hayatları boyunca birtakım küçük-büyük idealler taşır ve bazı hedeflere ulaşmaya çalışır. İnsan, zamanla o hedeflerinin bazısına ulaşırken bazısına da ulaşamaz. Önemli olan bu hedeflere yönelirken insanın “kendisi olabilmesi” yani “insan olabilmesi ya da insan kalabilmesi”dir. Hayatın asıl amacı “olmak”tır aslında. Oysaki birçok insan olmak yerine sahip olmayı kendilerine hedef olarak seçmektedir. Yani insanların çoğu olmak yerine dünyaya sahip olmak için çabaları dururlar. Bu materyalist hedefler, metafizik özlerine varan yollara ulaşmada onlara büyük engeller çıkarır. Kendini hakikat yoluna adanmış şairler bu acı gerçeği bazı şiirleriyle ele almıştır. O şairlerden biri olan Necip Fazıl'a göre fazlaca meyledilen dünya fizikötesi âlemde yükselmeye bir engeldir. Şair “Gölgeler” şiirinde bu gerçeği şöyle ifade eder:

Gönlüm uçmak dilerken semavi ülkelere;

Ayağım takılıyor yerdeki gölgelere...^[13]

Dünya, fizikötesi âlemi görmede bir perde aralar. Burada şairin “semavi ülke” diye kastettiği aslında Allah'a yaklaşmaktır. Fakat, dünyevi uğraşlar ilahî yolculuğa birer gölge gibi düşerek engel teşkil eder. Şair Ankebut sûresinin 64. ayetindeki^[14] dünya hayatının hakikatte sadece bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğu gerçeğine dolaylı bir gönderme yapmaktadır. Buna göre asıl hayat ahiret hayatıdır ve bu dünyanın oyun ve eğlenceleri hakikatlerin farkına varılmasına engel olmaktadır.

Necip Fazıl “Varlık” şiirinde ise şöyle der:

İnanma bu dünyanın “varım!” diye vâ' dine!

Yok'un bile teke tek var olmak ne haddine!^[15]

Şair bu şiirinde yokluğa mahkum olan gerçek özünün bile Allah izin vermedikçe var olamadığına, ancak yokken vücut bulduğuna işaret etmektedir. Sezai Karakoç da insanın gerçek diye bildiği dünyanın metafizik hakikatinin bu dünyadayken farkına varması ve o âleme geçişi dünyadayken gaye edinmesi gerektiğini *Edebiyat*

[13] Necip Fazıl Kısakürek, Çile, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2005, s. 256.

[14] “(Oysa onların tek gerçek kabul ettikleri) bu dünya hayatı hakikatte sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir; hıret yurduna gelince işte asıl hayat odur; keşke bunu bilselerdi!” <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Ankeb%C3%BBt-suresi/3404/64-ayet-tefsiri> (08.01.2022)

[15] Necip Fazıl Kısakürek, Öfke ve Hiciv, Büyük Doğu Yayınları, 9. Baskı, İstanbul 2015, s. 206.

Yazıları 1 kitabının “Fizikötesi ve Sanat” bölümünde şöyle açıklamaktadır: “Sanatçı, âdeta, bilmediğimiz bir dünyadan, bir kaza sonucu, dünyamıza düşmüş bir yaratıktır. Yani fizikötesi yaşantılı bir kazazede.”^[16] Şaire göre insanın hakiki hayatı metafizik âlemlere aittir. Sadece nadir kişilikler ve bazı sanatçılar bu durumun farkına varır ve gerçek özüne dönmek için işi gücü bu yabancı dünyayı bir şekilde kendine dost edinmek olur. İnsanın gerçek özünü tanımayı ve tanıtmayı kendine gaye eden sanatçı fizik âlemden hareketle kendi gerçek yurdu olan fizikötesi âleme ulaşmak ister. Bu hedefe engel olan bu yabancı dünyanın gönlünü kazanmak o kadar kolay olmayacaktır. Çünkü hakiki özü, yukarılardan zaman zaman o ürkütücü ve korkunç çehresini göstermektedir. Bir demir gibi ayağına takılan bu dünya, onun bu gerçeği görmesine engel olmaktadır. Ama sanatçının gayesi yılmadan bu durumu aşmak, çok eskiye dayanan ve unutulmuş bu hakikati yeniden yakalayıp anlatmaktır.^[17]

1.3. Metafizik ve Ölüm

Hayat; insana, ölümsüzlüğe kavuşabilmesi için ölüm pahasına verilen benzeri olmayan bir hediyedir. Allah bütün yarattıklarının içinde bu hediye eşref-i mahlukat dediği insana layık görmüştür. Ancak kimisine göre bu hediye ilk suç karşısı bir ceza, kimisine göre ölümsüzlüğe kavuşmak için tek fırsat, kimisine göre bir sınav şeklinde algılanmaktadır. Hayat ile ilgili bu farklı ama sonu teklige varan bakış açılarına karşısı hayatı ya da yaşamı ölüme hazırlık olarak algılayan insanlar da vardır. Bu tür insanlar için hayat boşlukla sürdürülmüş, travmatik bir anlam ifade eder. “Ölüm ve hayata bir anlam yüklenene kadar da bu travma devam eder. Durgunluk ve boşluk duygusunun yoğun olarak yaşandığı bu hâl, varoluşsal boşluk olarak da adlandırılan anlamsızlığın ve hiçlik düşüncesinin tam da kendisidir.”^[18] Ama var oluş bilincine ulaşmış insanlar için ölüm ile son bulan hayat; yokluğun ötesine, ölümsüzlüğe kavuşturan yani yeniden doğuşa atılan ilk adımdır. Kur’an-ı Kerim’deki ilgili ayetlerden anlaşılacağı üzere ölüm, yeniden doğuş ya da kıyamet gününe tekrar uyanmak için metafizik bir âlemde ölümsüzlüğe kavuşmanın ilk basamağıdır. Nitekim Necip Fazıl “Zehir” adlı şiirinin son dördünlüğünde insanın ölümden sonra da yok olmayacağına, metafizik âlemde vücut bulacağına işaret ederken o, insanların zehir sandığı ölümlü fani dünyanın özü olarak görür. Kendi varlığının farkında olmadan yaşayan insanların hayatının zehir olduğunu dile getirir. Şaire göre insan için değerli olan beden değil, manevi beden yani metafizik yapıdır.

Yokluk, sen de yoksun, bir var bir yoksun!

İnsanoğlu kendi varından yoksun...

[16] Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları 1*, Diriliş Yayınları, 8. Baskı, İstanbul 2017, s. 23.

[17] Karakoç, *Edebiyat Yazıları 1*, s. 23-24.

[18] Şaban Ali Düzgün, *Dini Anlama Kılavuzu*, Otto Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2018. s. 43.

Gelsin beni yokluk akrebi soksun!

Bir zehir ki, hayat özü faniye...^[19]

Ancak insanların birçoğu Necip Fazıl'ın beyan ettiği gibi kendi metafizik varlığının farkına varmadan, fiziki varlık alanını gerçek varlık alanı sanmaktadır.

Sezai Karakoç "Beşinci Ayın" şiirinde ölümün ötesini/ahireti inkar edenlere "ölü" diye hitap etmektedir:

Diri dedikleriniz ölü, ölü dedikleriniz diri

Sonbahar yaprakları gibi dökülüyor dünya terleri

Mücevher saatler ayın yeri duvarlarında kımlandı

Lete'de değil Ganî'de değil Kevser'de yıkanış^[20]

Sezai Karakoç bu şiirin ilk mısrasında manevi bir hayata sahip olamayan, hayatını dünya metasına bağlayan insanları her iki hayatta da (dünyada ve ahirette de) ölü saymaktadır. Yani dünyada iken hem dünyayı hem de ahiretteki ölümsüzlük hayatını kaybedenlere "ölüler" diye hitap etmektedir. İnsanların ölü diye bildikleri ölülerin, sadece yokluğa mahkum olarak berzah âleminde ikinci hayat için verdikleri mücadeleden dolayı, şair onlara (ölenlere) diri diye işaret etmektedir.

Türk şiirinde hayatın kısa oluşu çeşitli mevsimlere benzetilen imgelerdendir. Yukarıdaki şiirinde şair ikinci mısradaki insan hayatını dört mevsimden hareketle değerlendirmektedir. Burada da şair ölüm ve yok oluşa doğru giden bir süreci dile getirirken dünya hayatının sonunu, sonbaharda ağaçların döktüğü yapraklarla teşbih etmiştir. Yani insanın, öte dünyaya giderken manevi bilinci hariç dünyada sahip olduğu her şeyi (bütün nimetleri) bırakıp ölümlle beraber hakiki dirilişe yürüdüğüne işaret edilmektedir.

Sezai Karakoç için ölüm, gerçek dünyaya yani ahirete bir dönüş olarak algılanır. O bu düşünceleri ile köklü bir geleneğin sürdürücüsüdür. Batılılaşma hareketine karşı nesrin yanı sıra şiirle de mücadelesini vermiştir. O, bütün bu mücadelesini erdemli bir insan olarak diriliş fikri ve inancı çerçevesinde ortaya koymuştur.

Sezai Karakoç Türk şiirini metafizik bir esasa oturtan şairdir. Onun bütün eserlerinde metafizik unsur ve temalara rastlamak mümkündür. *Hızır'la Kırk Saat* kitabında bu unsurlara çokça rastlanmaktadır. Aynı zamanda Kur'an'daki bazı kıssaları büyük bir başarıyla dile getirmiştir Karakoç. Bu, onun eserlerindeki derin bir dini bilginin yansımasıdır.

[19] Kısakürek, Çile, s. 315.

[20] Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan-Şiirler*, Diriliş Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2014, s. 507.

Sezai Karakoç *Hızır'la Kırk Saat*'in 9. bölümünde ölümsüzlüğün hazzını hayattayken deneyimlediğini belirtir; bu ölümsüzlüğü yaşama anını, insanın fiziki ölümüne ve kıyamet günü tekrar dirilmesine benzetir:

*Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse
Ölmeden ben öyle dirildim
Kaç eleğimsağma altından geçtim
Çocukken çok gözledim samanyollarını^[21]*

Şair ölümsüzlüğün hazzını dünyadayken deneyimleyebilmesi için kendisinin çocukluktan bu yana gökkuşağının çeşitli renkleri gibi farklı ruh hallerini yaşadığına işaret etmektedir. Şairin diriliş kavramını hayatın bir anlamı olarak değerlendirmesinin temelinde ölüm sonrası yaşamın gerçekliğine inanması yatar. Nitekim bu inanç onun her gün tekrar dirilmek bilinciyle yaşamasını, manen diri kalmasını, maddenin öldürücülüğünden uzak durarak manevî hazlarla canlı kalmasını sağlamıştır.

Sezai Karakoç'un ölüm, ölüm ötesi ve ölümsüzlük kavramlarına yaptığı vurguların biri olarak şu örneği vermek mümkündür

*Çocuğu ölünce öyle çırpınır bir anne
Annesi ölünce bir çocuk öyle çırpınır
Çırpın çırpın ki belki görürsün ölümden ötesini
Senin mesleğin bir bakıma bir ölüm mesleği
Bozulmuş saatleri ölümlle iyi etmek
Ölümlle açmak kurumuş dudakları
Ölümlle açmak kapanmış gözleri
Öleni ölümlle diriltmek
Ölümlle sağ tutmak sağ olanı
Ölümlün ışınıyla görmek
Karanlık gecede
Karataştaki
Kara karıncayı^[22]*

[21] Karakoç, Gün Doğmadan-Şiirler, s. 187.

[22] Karakoç, Gün Doğmadan-Şiirler, s. 222-223.

Sezai Karakoç bu şiirinde Hz. Muhammed (s.a.v)'in "Ölmeden önce ölünüz" hadisine gönderme yapmakla birlikte tasavvufta "irâdi ölüm" diye tanımlanan ölüm dikkat çekmektedir. İrâdi ölüm; insanın gayriirâdi ölüm gelmeden önce nefsin meşru olmayan isteklerini, sonu olmayan hırslarını, süfli arzularını kendi irâdesiy-le terk etmesi, tevbe ve istiğfar ile günahlarından arınması demektir.

Ölüm bir gerçektir. Cenâb-ı Hakk'ın murâdı üzere, insanın ölümden kaçtığı ya da göremediği (görmezden geldiği) bu gerçeklikle gayriiradi bir şekilde karşılaşır. Nitekim Allah (c.c.) Kaf suresinin 19. ayetinde^[23] ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ve insanın da sürekli ondan kaçtığını beyan etmektedir. Çünkü insanın hakiki özü ile karşılaşabilmesinin yegane yolu gayriirâdi ölümden geçer. Bir çocuk annesini kaybettiğinde ya da bir anne ölmüş çocuğu için nasıl çırpınırsa, insanın da irâdi ölümüyle öylesine çırpınarak ölümün ötesinde Hakk'a bu dünyada rücu etmesi, O'nun gazabından korkması, rahmetine iltica etmesi gerekir. Dolayısıyla şaire göre, bu ölüm insanın uğraşması gereken tek gerçektir. Bu öyle bir ölümdür ki; nuru ile kurumuş dudakları Hakk'ın zikrine, kör gözleri Hakk'ı görmeye, ölmüş gibi yaşayanları da gerçek hayatla yüzleşmeye sevk etmelidir.

1.4. Metafizik Arayış (Hayatın Gayesi)

İlk insandan bugüne, tabiatı gereği her insan farklı şekillerde olsa da bir arayış içindedir. Örneğin çağımızda insanların çoğu rahat ve lüks yaşama arayışındadır. Ne var ki metafizikten uzaklaşmış arayışların merkezinde maddi arzular ve zevkler olduğundan insanların çoğu maneviyata ait güzellikleri keşfedememektedir. Konuyla ilgili Necip Fazıl'ın "Kalmadı" şiiri örnek gösterilebilir:

Yıkılan sarayından tek nakış kalmadı;

Dışa mihlandı gözler, içe bakış kalmadı.^[24]

Şairin eleştirdiği arayışın merkezinde maddiyat vardır. Dolayısıyla insanların çoğu dünyevi arayış yüzünden içteki arayışı ihmal etmektedir. Gerçekten de insanların çoğu kendilerini sadece dünya hayatına hapsedip fizikötesi âlemden koparak dünyayı tek gerçek alan olarak düşünmektedir. Çoğu insan çabasını, dünyadan daha ne elde edebilirim, ne kazanabilirim yolunda harcamaktadır. Halbuki insana verilen dünyadaki nimetler sadece dünya yaşamı ve ahiret kazancı için geçici birer vesiledir. Asıl zenginlik, dünyadayken ahireti elde etmektir. Bu durumla ilgili olarak Sezai Karakoç şu tespiti yapar:

"Bu duyguyu yitiren çağımız, başka hangi bakımdan nice zengin olursa olsun, gerçekte yoksuldu. Rönesans, dünyanın nice zengin çerçevesini didik-

[23] "Bu durumda iken ölüm sarhoşluğu kaçınılmaz bir gerçek olarak çöküverir. Ona şöyle denir: 'İşte bu, senin kendisinden kaçıp durduğun şeydir!'" <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/K%C3%A2f-suresi/4646/16-35a-yet-tefsiri> (16.01.2022)

[24] Kısakürek, Çile, s. 295.

leme ruhu olarak yeni bir panorama getirdi; ama, ruhun fizikötesine açılışını, yüzyıl yüzyıl, yavaş yavaş kapadı. Bu, olumsuz gelişim, giderek ruhumuzun çölüne çıktı. Çöl gözüktü. Çölün ucunda, terör, çılgınlık, soykırımları. İnsanın kaybolmasına ve yeni bir insan-altının gözükmeye menfezler açan korkuncun günü.”^[25]

Ahmed Yesevî, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş Veli gibi şair-veliler eserlerini hep bir öğüt içerikli eğitim amacıyla ve Sezai Karakoç’un bahsettiği o korkunç gün gelmeden önce insanların metafizik arayışlardan kopmamaları için kaleme almışlardır. Şu örneğe bakalım:

Can var can içinde gönlüne in de ara!

Sen cevheri ruhunda bedeninde ara...

Ey sırrı araştıran sofî, Çinde ara!

Ancak o değil dışarıda kendinde ara...^[26]

Bu şiirde insanı bir iç arayışa davet etme söz konusudur. Çünkü insan, yapısı gereği her şeyi dışarıdan elde etme çabasındadır. Halbuki insanın bir de iç dünyası yani ruh hâli vardır. Beden, ihtiyaçlarını dışarıdan elde ederken onun ruhu, içinde bulunan cevherden, pratik hayatta gerçekleştirdiği maneviyattan beslenir. Mevlana’nın yukarıdaki şiirine yakın bir anlamı Necip Fazıl’ın “Projektör” şiirinde bulmak mümkündür:

Ey zavallı insancık, gözün kör olsa da gör!

Alemi dışa serper, içindeki projektör...^[27]

Projektör kelimesi bu şiirde metafizik varlık olan özün nurdan yaratılıp da her yeri aydınlattığına işaret etmektedir. Necip Fazıl’a göre insanların aradığı gerçek ilim, dışarıya değil içten gelen ilhama bağlıdır. Yani şair yukarıdaki şiirinde metafizik âlemi fiziki âlemin bir yansıması olan gerçek âlem olarak belirtmektedir.

İslam filozoflarına göre insan madde ve ruhtan oluşan bir bütündür. Farabi bu husustaki düşüncesini şöyle ifade eder: “İnsan, ruhen asli ve tâli yetileriyle onlara karşılık gelen asli ve tâli organların, hiyerarşik bir yapı içerisinde ortak bir hedef doğrultusunda çalıştığı birlikli ve uyumlu bir bütündür.”^[28] Metafizik de kâmil olmanın ilmi olduğu için en mükemmel ve en üstün ilim olarak kabul edilmiştir.

[25] Karakoç, Edebiyat Yazıları 1, s. 10.

[26] Hamza Tanyaş, Mevlana’dan Rubailer, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1987, s.

[27] Kısakürek, Öfke ve Hiciv, s. 230.

[28] Yaşar Aydın, Farabi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2018, s. 107.

Madde ve ruh arasındaki ilişki, gelişigüzel olmayıp Tanrı'nın kurduğu bir düzen içinde gerçekleşir. Bu oluş düzeni kuvve hâlindeki varlıktan fiil hâlindeki varlığa bir ilerleyişle şekillendiğinden Tanrı'ya doğru gayeli bir ilerleyiş beraberinde bir sorumluluk getirmektedir. Necip Fazıl bu yolu seçen, hakikat arayışı içinde olan insan-ı kâmilî şairler (şair kimliği) üzerinden şöyle değerlendirir:

Sanat ve hayat, sanat ve hakikat üzerinde fikri olmayan, fikir tasası çekmeyen şair, bence, kuyruğu kıstırılınca ağlayan bir hayvancıktan farksız. Birbirine aykırı çift başlı bir mahluk olan şairde, biri süfli ve mahkum, öbürü ulvi ve hakim, iki kutup var. Bunların biriyle şair, insanoğlunun en altında; öbürüyle de nebiler ve veliler ayrı, en üstünde...

Elbette ki, alt kattakilerden olmak istemeyecektim. Bunun için büyük bir memuriyeti yerine getirmek lazımdı[r].^[29]

İnsan nefsinin aşama aşama terbiye ettiği sürece beşer olma hâlinde insan-ı kâmil olma mertebesine geçmiş olur. Bu aşamada maddi duymalardan hareket eden hem nazari hem pratik aklı ve ilmi hayatında gerçekleştiren bir kişi insan-ı kâmil olma yoluna girmiş demektir. Kâmil olma durumu beraberinde bir sorumluluk da getirmektedir. Yukarıdaki alıntıdan hareketle Necip Fazıl'ın da alt tabakadan (beşer) üst tabakaya (insan-ı kâmil) geçmek için yerine getirilmesi gerektiğini belirttiği memuriyetten kastı kâmil olma çabasının beraberinde gelen ağır sorumluluktur.

O hâlde insanoğlunun, üzerine düşen bu sorumluluğu en doğru şekilde yerine getirebilmesi için metafiziği iyi özümsemesi gerekir. Çünkü bu ilim sayesinde varlığı ve hayatın anlamlarını kavrayarak yaşamın en son gayesi olan saf mutluluğa erişilebilir. Bu mutluluğu Farabi şöyle tanımlar: "Mutlu olmak, nihaî planda öte dünyada gerçekleşen bir şeydir. Ama bu dünyada ve sahip olduğumuz dünyevi varlık tarzı içerisinde kazanılmaktadır."^[30]

Saf mutluluğa ulaşmak için insan kendi iradesi ile hem teorik hem pratik alana nüfuz ederek kendi metafizik özü ile birleşmelidir. Yani insanın kendi varlığının farkına varması, kendini bilmesi gerekir. Ancak insanın bu duruma gelebilmesi için pratik hayata ilişkin bu tecrübeyi mümkün olduğunca en iyi şekilde yaşaması gerekir.

Necip Fazıl "Bulmak" şiirinde metafizik arayış konusuna şöyle değinmiştir:

Önce bul, sonra ara, yoksa zaman çürütür;

Müslüman, olduğunu hiç durdurmaz, yürür.^[31]

[29] Kısakürek, Çile, s. 13-14.

[30] Aydın, Farabi, s. 121.

[31] Kısakürek, Öfke ve Hiciv, s. 212.

Şairin bu şiirde “Önce bul” cümlesinden kastı önce kendi kimliğini, sonra kendinden hareketle hakikati aradır. Çünkü İslam’a göre bütün insanlar kendi metafiziksel özleri (bozulmamış fitratları) gereği Müslüman olarak dünyaya gelir ancak daha sonra birçok insan fitratlarından uzaklaşır; annesinin, babasının veya başka kişilerin inancına bağlanır.^[32] Şaire göre bir insan kendi metafiziksel özünden uzaklaştıkça, her ne kadar fiziki bilgiye sahip olsa da bilgisi özünden uzak olduğu için zamanla bu bilgi çürütülür. Çünkü onun bilgisi dünyevi bilgi ve beş duyuyla sınırlı kalıp metafizik dünyaya açılmayan bir bilgidir. Dünya da tabiatı gereği değişmeye mahkum olduğu için insanın arayışı ya da gayesi dünyayla sınırlı kaldıkça bu arayışı da değişmeye ve çürütülmeye mahkum olur. Ancak insan Müslümanlığın farkına varıp da oradan hareketle bir arayışa başlarsa, ömür boyu hiç durmadan hakiki varlığını (bozulmamış özünü) sürdürür. Çünkü dinin kaynağı metafizik âleme bağlıdır ve Emerson’un dediği gibi “metafizik daima yenidir.”^[33] Türk edebiyatında bu yeniliği şiirleriyle ölümsüz kılan “Sezai Karakoç’un şiiri ile Necip Fazıl’ınki birbirine paraleldir. Bu paralelliğe ‘Allah ile birleşme arzusunu terennüm eden tasavvuf edebiyatını çağdaş şiirin verdiği imkanlarla yeniden yorumlamaları’ örnek gösterilebilir.”^[34]

1.5. Metafizik ve Sezgi

İslam metafiziğinde 11. ve 12. yüzyıldan itibaren mutasavvıfların, metafizik konularını ele alış yöntemi sezgicilik olarak adlandırılmıştır. Bu mutasavvıfların ve filozofların başında Mevlânâ, İbnül-Arabî, Sühreverdi el-Maktul gibi kimseler gelmektedir. Hatta Gazalî’nin bazı metafizik konularda tenkit ettiği filozoflardan Farabi ve İbn-i Sina’nın da Aristoteles’ten ayrıldıkları noktalardan biri sezgicilik olmuştur.^[35] İslam filozoflarının da hemen hemen hepsi akıl ya da şüpheden hareket etmiş olsalar da düşünceleri hep sezgiciliğe kaymıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi, İslam tasavvufu İslam’daki sezgiciliğin önemli damarlarından biridir.

Necip Fazıl “Sezmek” şiirinde İslam’daki sezgiciliğe dikkat çekmektedir:

Öz aklı arıyorsan, onu havanlarda ez!

Görüp de ne olacak, gözlerini yum ve sez.^[36]

Her çağ ve dönemde olduğu gibi birçok bilim adamı hakikatin özünü akıl ve zeka vasıtasıyla aramış ve bir sürü meşakkatli deneyimleri gerçekleştirip metafizik

[32] Buhârî, “Cenâ’iz”, 79, 92; Müslim, “Kader”, 22-25’ten aktaran Hayati Hökelekli, “Fitrat”, İslâm Ansiklopedisi, C. 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 47.

[33] Sedat Umran, Şiirde Metafizik Gerçek, İz Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 62.

[34] Şengül, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç Şiirinde İmgenin Dili, s.33.

[35] Bayraktar, İslam Felsefesine Giriş, s. 146.

[36] Kısakürek, Öfke ve Hiciv, s. 229.

varlıklar ile ilgili araştırmalar yapmıştır. Sadece akıl ya da zeka ile özü aramak yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü gerçek öz; insandan ayrı ya da dışarıda değildir, insanın içinde bulunur ve her zaman gerçek bir inanç ve sezgiyle keşfedilmeyi bekler.

Bergson, felsefesinde bilim ve felsefeyi ayırmaktadır. Ona göre “Metafizik, bilimin dar maddi yaklaşımını aşmanın bir yoludur. Zekâ, metafizik açıdan yeterli değildir, bize realitenin özünü tanıtmaz. Realiteye tam olarak nüfuz edebilmek için sezgi gerekir.”^[37] Bergson, metafiziği Gazali gibi sezgide bulur. Bergson’a göre pozitif bilimin mutlak işlevi analiz etmek ve simgeler üzerinden çalışmaktır. Halbuki fizikötesi bilim görsel ve simgesel olanların yerine mutlak olanın kendisi, o şeyi analiz etmek yerine sezgisini elde ederek, her türlü sembolik ifadeden uzak bir yol alan, metafiziğin ta kendisidir. “Metafizik, simgeleri aşma iddiasında olan bilimdir.”^[38] Yani Bergson ‘Mutlak’ın, sadece sezgide mukabil olduğunu ve geriye kalan her şeyin analiz ile ilişkili olduğunu söylemiştir.^[39]

İslam sezgiciliğinin şahısları olan mutasavvıfları Sezai Karakoç “hakikatin gölgesi, Tanrı aşkını yaşayanlar” olarak adlandırır:

...

*Onlardır güneşi ve gölgeyi yerli yerine koyan
Bu dünya ve öteki dünya, hakikatin gölgesi
Tanrı aşkını yaşayanlardır onlar
Mevlana görünür bir uçtan
Konya’dan Kubbe-i Hadra’dan
Muhyiddin-i Arabi İmam-i Gazali
İmam-ı Rabbani ve Hallac esintileriyle dolu uygarlık
Pancurlar var Hallac gibi
Yaz sıcağında ruha açılan
Sabır ve tevekkülün son ucu Geylani...^[40]*

Karakoç, bu şiirinde belirttiği isimleri “Tanrı’nın aşkını yaşayanlar” olarak dile getirirken aynı zamanda dünya kavramına da dikkat çeker. Burada “dünya” kavramını bir hakikat olarak değerlendirmekten ziyade, dünyaya bir gerçeğin gölgesi olarak bakmaktadır. İsmi geçen alimlerin ise her iki âlemde Allah aşkına ermiş

[37] Fırat Mollaer, Ruhun Metafizik Ayaklanması, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 2007, s. 20.

[38] Henri Bergson, Metafiziğe Giriş, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 44.

[39] Bergson, Metafiziğe Giriş, s. 43.

[40] Sezai, Karakoç, Alinyazısı Saati, Diriliş Yayınları, İstanbul 2016, s. 50.

kimseler olduklarını beyan eder. Onlar, Allah aşkını yaşayabilmeleri için her iki âlemin kurallarına uygun bir sezgisel yolculuk yaparak bu yolculuklarına aşkla başlayıp sabır ve tevekkülle sürdürmüşlerdir. Aynı zamanda şaire göre asıl hakikat aşkta saklıdır. Bu sebeple Tanrı'ya duyulan ilahi aşk ve beraberinde doğan duygular bireyi ruhani boyutlara taşıyarak onun hakikati yaşamasına vesile olur.

1.5. Metafizik Hakikat

Çağımızda “hakikat” kavramı birçok insanda daha çok “gerçek ve gerçekçilik” kavramıyla karıştırılarak hakikatin soyut anlamı gerçeğin somut anlamına hapsedilmektedir. Gerçek (hakikat) sadece beş duyu organına hitap eden pozitivist bir gerçekliğe hapsedilmektedir. Dolayısıyla sadece beş duyu organı ile algılanılan/analaşılan şey, bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Günümüzde daha çok hakikatten kopuk bir “gerçek” savunulmaktadır. Oysaki hakikatin iki yüzü vardır. Bu gerçeği Sezai Karakoç şöyle açıklar: “Bu dünya, aslında o dünya metnine bir çıkma, bir dipnotudur. Ama zihnimizde ve ruhumuzda, bu dipnotu, bu çıkma, ana metinden hiç ayrılmaz. Ona, öteki dünyanın gölgesini ve izdüşümünü düşürmemiz, onu küçültmez, büyütür. Çünkü böylece o, mutlaklıktan bir soluk almış olur.”^[41] Nitekim Necip Fazıl “Hakikat” şiirinde hakikate ulaşmak için onun sahibi olan Allah'ın önerdiği yoldan gidilmesi gerektiğini söyler. Bu yolun tersi olan ve hakikat sanılan gerçekten hareketle aranılan yolu ise meşakkat dolu bir yol olarak nitelendirir:

Allah'a hakikatten yola çıkmak, meşakkat;

Allah'tan yola çıkıp varılan şey, hakikat...^[42]

Aynı zamanda Necip Fazıl gerçek ve mükemmel diye bilenen bu dünyayı fizi-kötesi âleme göre eksiklikler âlemi olarak tanımlar. Bu dünya öte dünyadan ayrılmış, kopmuş ve kesik bir âlemdir ona göre:

Bu dünya bir tamamıdan eksiklikler âlemi;

Kopuşlar, ayrılıklar, kesikler âlemi...^[43]

Necip Fazıl'ın birçok şiirinde çeşitli görünümlere sahip bir hakikat arayışının izlerine şahit olunur. Nitekim bu şiirlerden biri olan “Sanat”ta şair;

Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış;

Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış...^[44]

[41] Karakoç, Edebiyat Yazıları 1, s. 9.

[42] Necip Fazıl, Çile, s. 355.

[43] Necip Fazıl, Çile, s. 377.

[44] Kısakürek, Çile, s. 44.

diyerek gerçek sanatın Allah'ı aramak olduğunu ve bu arayışın bir marifet işi yani metafizik bilince vâkıf olanın işi olduğunu ifade etmektedir.

Necip Fazıl ve Sezai Karakoç imgeleri aşan gerçek varlığa varmak için yani hakikati bulmak amacıyla yazan şairlerdendir. Şiirlerindeki imgeler onların hakikat arayışlarına dair işaretler içermektedir. Başka şairlerden ayrıldıkları nokta şiirlerindeki imge içeriğinin farklılığıdır. Hatta Necip Fazıl ve Sezai Karakoç yer yer imgeyi de aşacak boyutta farklı metafizik konuları kaleme almıştır. Bu iki isimden Necip Fazıl Kısakürek "yalnızca bir şair değil, Tanrı yolunda ilerleyen, şiirin ancak ve ancak Allah'a varmak için olduğunun bilincinde olan, düşünen, yazan, yazdığı-nın üzerinde düşünen bir fikir adamıdır."^[45] Sezai Karakoç da Necip Fazıl'ın izini takip ederken şairliği ve fikirleri ile "ömrünü İslâm'ın ve Doğu medeniyetinin yeniden dirilişi düşüncesine..."^[46] adayan bir şairdir. Şiirlerindeki imgeler bir hakikat arayışını metafizik açıdan ele almaktadır. İkisi de "sadece 'Tanrı Arayışı'nda değildir. Aynı zamanda 'Tanrı'ya giden şiir' arayışındadır. Daha doğrusu Necip Fazıl'ın şiiri tanımlarken söylediği gibi onların şiiri 'bir hakikat arayışı'dır."^[47]

SONUÇ

Metafizik, diğer ilimlerde olduğu gibi tanımı gereği maddeden ayrık olan şeyleri, var olanın ilk nedenlerini, nedenlerin nedenini ve ilklerin ilki olan Allah'ı araştırır.

Metafiziğin kendine mahsus amacı, konusu ve ilkeleri vardır. Metafiziğin konusunun da varlık amacının da Tanrı olduğu söylenebilir. Metafizik ilminin amacı Tanrı'ya yaklaşımdır. Halbuki diğer bilimler ya nesnelere konu edinmiş (doğa bilimleri) ya da nicelik olması bakımından ele alınmıştır (matematik). Dolayısıyla Tanrı'nın diğer hiçbir bilimin amacı olmadığı ve bu amacın sadece metafiziğe ait olduğu net bir şekilde anlaşılır.

Metafizik, Tanrı'nın varlığıyla ilgilenecek onu incelemektedir. Bu kavram tarih boyunca farklı biçimlerde algılansa da Aristoteles'e göre "varlık olarak varlık" anlamını ifade eder. Metafizik; dünyayı, insanı ve Tanrıyı açıklayarak kendi evreninde anlam oluş-turur.

Metafizik kavramı felsefede tarih boyunca farklı biçimlerde algılansa da edebiyat dünyasında da kendine yer edinmiştir. Her ne kadar son yüzyılların bilimi ve kültürü şairlerin çoğunu metafizikten ve mistisizmden uzaklaştırırsa da, yine de her çağın şairlerinde az veya çok birtakım mistik/metafizik söylemler dikkat çeker.

[45] Servet, Şengül, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç Şiirinde İmgenin Dili, Türkiye Âlim Kitapları, Saarbrücken 2015, s. 29.

[46] Şengül, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç Şiirinde İmgenin Dili, s. 4.

[47] Şengül, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç Şiirinde İmgenin Dili, s. 33.

Çünkü insan için, insanın maddi yönünü tesir altına alan ne kadar etken varsa bir o kadar da mana âlemine bağlanmış yönler vardır. Şairlerin bu mana âlemiyle olan bağları diğer insanlara göre daha yoğun ve hassastır. Her çağda bu hassasiyetini koruyan muhakkak birçok şair, mistik duygu ve düşünceleriyle başka şair ve yazarlardan ayrılmaktadır. Onlardan ikisi Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'tur. Bu şairler söz konusu şiirlerinde Tanrı'ya, hakikate ve soyut varlıklara metafizik duyular bağlamında farklı ve derin bir bakış açısıyla yaklaşmışlardır. Her ikisinin de şiirlerinde Tanrı'ya, hakikate ve soyut varlıklara yer vermeleri metafizik gerçeğin din ve şiirle olan irtibatını gösterir.

Adı geçen şairlerin diğer birçok şairden farkı, şiirlerindeki metafizik temalardır. Bilindiği üzere metafizik tema her bir şairin kendi iç dünyası ile ilgili duygu ve düşüncelerini şiirlerine yansıtması ya da hissettirmesidir. Metafizik temadan amaç ölüm, aşk, hakikat, iç arayış gibi soyut kavram ve kelimelere özel duygu ve düşünceleri ekleyerek kavramlara can vermek ve onları somut bir şekilde ortaya koymaktır.

KAYNAKÇA

- ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sina Metafiziği, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1992.
- AYDINLI, Yaşar, Farabi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2018.
- BAYAZIT, Erdem, Şiirler, İz Yayıncılık, İstanbul 2019.
- BAYRAKDAR, Mehmet, İslam Felsefesine Giriş, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009.
- BERGSON, Henri, Metafiziğe Giriş, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2011.
- ÇIKLA, Selçuk, Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- , "Şiirde 'Tema' Kavramı Üzerinde", Yeni Türk Edebiyatı, S. 6, Ekim 2012, s. 71-86.
- DURALI, Teomen, Felsefe Bilimin Odağında Metafizik, Şule Yayınları, İstanbul 2019.
- DÜZGÜN, Şaban Ali, Dini Anlama Kılavuzu, Otto Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2018.
- HÖKELEKLİ, Hayati, "Fıtrat", İslâm Ansiklopedisi, C. 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 47-48.
<https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/k%C4%B1%C3%A2met-suresi/5571/20-25-ayet-tefsiri> (17.01.2022)
<https://www.edebiyatogretmeni.org/şiirde-tema/> (12.01.2022)
<https://sozluk.gov.tr/> (22.01.2022)
<https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/K%C3%A2f-suresi/4646/16-35-ayet-tefsiri> (16.01.2022)
- KARAKOÇ, Sezai Edebiyat Yazıları 1, Diriliş Yayınları, İstanbul 2017.
- , Sezai, Alinyazısı Saati, Diriliş Yayınları, İstanbul 2016.
- , Sezai, Gün Doğmadan-Şiirler, Diriliş Yayınları, 16. Baskı, İstanbul 2014.
- KARATAŞ, Turan, Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, Çile, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005
- , Necip Fazıl, Öfke ve Hiciv, Büyük Doğu Yayınları, 9. Baskı, İstanbul 2015.
- MOLLAER, Fırat, Ruhun Metafizik Ayaklanması, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 2007.
- ÖZEL, İsmet, Erbaın, Tam İstiklâl Yayıncılık Ortaklığı, İstanbul 2019.
- ÖMEROĞULLARI, Mehmet Soğuk, "Yahya Kemal'in Şiirlerinde Dini, Mistik ve Metafizik Ögeler", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S. 1/1, 2012, s. 70-72.
- ŞENGÜL, Servet, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç Şiirinde İmgenin Dili, Türkiye Âlim Kitapları, Saarbrücken 2015.
- TANYAŞ, Hamza, Mevlana'dan Rubailer, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1987.

